

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA MIU ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI¹

Art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului stabilește dreptul la un proces echitabil. Astfel, „1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minore sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

I. Sub aspect procedural vom reține că²:

1. Doamna Margareta Miu (reclamanta) pretinde că i-a fost încălcat dreptul de acces la o instanță, având în vedere că instanțele naționale nu au examinat pe fond cererile sale de restituire a unui imobil naționalizat.

2. La 4 februarie 2010, cererea a fost comunicată Guvernului. În conformitate cu articolul 29 § 1 din Convenție, s-a hotărât, de asemenea, că admisibilitatea și fondul cauzei vor fi examinate împreună.

III. În fapt se va reține că versiunile furnizate de către părțile aflate în conflict judiciar nu au corespuns, astfel:

I. Circumstanțele cauzei

3. Reclamanta s-a născut în 1954 și locuiește în București.

4. În 1950 au fost naționalizate o serie de imobile situate în București și care îi aparțineau lui

M.E., printre care un imobil situat pe Bulevardul Averescu nr. 52 (imobilul).

1. Prima acțiune în revendicarea imobilului îndreptată împotriva statului

5. Prin Hotărârea definitivă din 22 aprilie 1993, Judecătoria București a constatat că naționalizarea imobilului fusese ilegală. Aceasta a dispus ca întreprinderea de stat care gestiona imobilul și societatea comercială care îl ocupa să îl restituie lui B.A., moștenitorul lui M.E.

6. La cererea procurorului general, care a introdus un recurs în anulare, Curtea Supremă de Justiție a casat hotărârea menționată anterior printr-o Hotărâre din 28 aprilie 1995. Aceasta a subliniat că aplicarea legilor naționalizării nu putea fi controlată de instanțe și a considerat că Judecătoria București își depășise atribuțiile, aducând atingere atribuțiilor puterii legislative.

7. Curtea Supremă de Justiție a concluzionat că, în orice caz, noi dispoziții legislative ar trebui să prevadă măsuri reparatorii pentru bunurile pe care statul și le-a însușit.

2. A doua acțiune în revendicarea imobilului îndreptată împotriva societății comerciale care îl ocupa

8. La o dată neprecizată, B.A. a introdus o nouă acțiune în revendicare împotriva societății comerciale care ocupa imobilul.

9. După decesul lui B.A., reclamanta, moștenitoarea acestuia, a continuat acțiunea.

10. Prin Hotărârea definitivă din 22 iunie 1998, Curtea de Apel București a respins acțiunea în revendicare, considerând că cererea de restituire trebuia să facă obiectul unei examinări în fața autorităților administrative, în conformitate cu procedura prevăzută de Legea nr. 112/1995. Curtea de apel a subliniat că legea menționată anterior îi oferea reclamantei posibilitatea de a contesta în fața instanțelor interne decizia autorităților administrative în temeiul acestei legi, asigurându-i astfel accesul la o instanță.

3. Acțiunea întemeiată pe dispozițiile Legii nr. 112/1995

11. La o dată neprecizată, în temeiul dispozițiilor Legii nr. 112/1995 pentru reglementarea situației juridice a unor imobile cu

¹ Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Miu împotriva României, C 7088/03, publicată în M. Of., I nr. 216 din 16 aprilie 2013.

² Pentru simplificarea lecturii au fost numerotate doar aspectele relevante.

destinația de locuințe (Legea nr. 112/1995) care stabilea că foștii proprietari puteau obține, în anumite condiții, restituirea bunurilor lor sau o despăgubire cu titlu de reparație, B.A. a solicitat autorităților administrative locale restituirea imobilului. După decesul lui B.A., reclamanta a continuat și această acțiune.

12. Prin Decizia din 2 februarie 1998, Primăria Municipiului București a admis cererea de restituire. În urma contestației formulate de societatea comercială care ocupa imobilul, Judecătoria București, prin Hotărârea din 11 iulie 2001, a anulat Decizia din 2 februarie 1998, fără să examineze fondul cauzei, pe motiv că autoritățile administrative au dispus în mod eronat restituirea. Constatând că imobilul era destinat unei utilizări comerciale, aceasta a considerat că dispozițiile Legii nr. 112/1995 nu erau aplicabile în acest caz.

13. În urma apelului și a recursului introduse de reclamantă, această hotărâre a fost confirmată prin Hotărârea Tribunalului București din 19 noiembrie 2001 și Hotărârea Curții de Apel București din 20 septembrie 2002.

III. În continuare, Curtea amintește în cuprinsul deciziei dispozițiile legale relevante din dreptul intern. În acest sens, se face referire la prevederile din Legea nr. 59/1993 care modifica Codul de procedură civilă, și Legea nr. 112/1995 pentru reglementarea situației juridice a unor imobile cu destinația de locuințe, trecute în proprietatea statului, precum și jurisprudența relevantă în domeniu³.

IV. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 § 1 din Convenție în ceea ce privește absența accesului la o instanță, reclamanta denunță o încălcare a dreptului său, pe motiv că instanțele naționale nu au examinat pe fond cererile sale de restituire.

A. Cu privire la admisibilitate

14. Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul articolului 35 § 3 a) din Convenție. În plus, Curtea subliniază că acesta nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, trebuie să fie declarat admisibil.

B. Cu privire la fond

³ Dispozițiile relevante ale Codului de procedură civilă și ale Legii nr. 112/1995 sunt descrise în Cauza Brumărescu împotriva României [(MC), nr. 28342/95, pct. 32-33 și 36-42, CEDO 1999-VII].

15. Guvernul contestă susținerile reclamantei. Bazându-se pe teoria marjei de apreciere a statelor, acesta nu neagă existența unei ingerințe în dreptul reclamantei de acces la o instanță, dar consideră că o astfel de ingerință urmărea un scop legitim, mai exact buna administrare a justiției, și că era proporțională. Guvernul susține, de asemenea, că reclamanta nu a ales corect căile procedurale puse la dispoziția sa de legislația în vigoare sau chiar că a omis să utilizeze alte căi procedurale, de exemplu, cele stabilite de Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989 (Legea nr. 10/2001), fără să aducă precizări cu privire la această procedură.

16. Reclamanta susține că refuzul instanțelor interne de a se pronunța asupra fondului acțiunilor sale a adus atingere dreptului său de acces la o instanță.

17. În ceea ce privește argumentul întemeiat pe posibilitatea reclamantei de a iniția o procedură prevăzută de Legea nr. 10/2001, Curtea observă că Guvernul nu invocă neepuizarea căilor de atac interne și că argumentul acestuia privește examinarea globală a fondului cauzei. Curtea reamintește că o problemă similară a fost ridicată în Cauza Maria Atanasiu și alții împotriva României (nr. 30.767/05 și 33.800/06, 12 octombrie 2010). În această cauză, Curtea a hotărât că, înainte de Hotărârea din 19 martie 2007 pronunțată de Secțiunile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, persoanele în cauză s-au aflat în imposibilitatea de a solicita în fața instanțelor interne, în temeiul dispozițiilor Legii nr. 10/2001, restituirea imobilelor naționalizate (Maria Atanasiu și alții, citată anterior, pct. 121).

18. Rezultă că, la 27 decembrie 2002, data la care reclamanta a introdus cererea sa, procedura prevăzută de Legea nr. 10/2001 nu constituia o cale de atac eficientă care să îi poată permite recuperarea imobilului său. Prin urmare, argumentul Guvernului trebuie să fie respins.

19. Curtea reamintește că articolul 6 § 1 garantează fiecărei persoane dreptul ca o instanță să se pronunțe asupra oricărei contestații cu privire la drepturile și obligațiile sale cu caracter civil, dar că acest drept nu este absolut și poate fi supus unor limitări admise implicit, în special cu privire la condițiile de admisibilitate a unei căi de atac, deoarece aceasta presupune prin însăși natura sa o reglementare din partea statului, acesta beneficiind de o anumită marjă de apreciere în această privință. Totuși, aceste limitări nu pot restrânge, pentru un

justițiabil, accesul liber într-o asemenea măsură, încât să fie afectată însăși esența dreptului său de acces la o instanță. În plus, astfel de limitări sunt conforme articolului 6 § 1 din Convenție numai în cazul în care urmăresc un scop legitim și în cazul în care există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul urmărit (Yagtzilar și alții împotriva Greciei, nr. 41727/98, pct. 22-23, CEDO 2001XII, și Lungoci împotriva României, nr. 62710/00, pct. 34-36, 26 ianuarie 2006).

20. În plus, faptul că persoana în cauză a avut acces la căile de drept interne nu este întotdeauna suficient pentru îndeplinirea cerințelor articolului 6 § 1: trebuie să se constate, de asemenea, că gradul de acces prevăzut de legislația națională era suficient pentru a garanta persoanelor în cauză „dreptul de acces la o instanță”, ținând seama de principiul supremației dreptului într-o societate democratică (Yagtzilar, citată anterior, pct. 26, și Lungoci, citată anterior, pct. 43). Acest lucru este valabil în special în cazul în care, de exemplu, persoana în cauză nu a putut avea acces la o instanță decât pentru a i se respinge acțiunea ca inadmisibilă prin efectul legii (ibidem).

21. În prezenta cauză, Curtea observă că nu s-a contestat că reclamanta avea dreptul de a solicita restituirea imobilului său și că instanțele interne nu s-au pronunțat asupra fondului cererii. Din acest motiv, reclamanta a suferit o ingerință în dreptul său de acces la o instanță. Prin urmare, este necesar să se examineze dacă această ingerință urmărea un scop legitim și dacă există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul vizat.

22. Curtea poate să adere la opinia Guvernului conform căreia ingerința suferită de reclamantă avea un scop legitim, și anume buna administrare a justiției (a se vedea *mutatis mutandis*, Lungoci, citată anterior, pct. 37). Rămâne să se stabilească dacă această ingerință era proporțională din motivele enumerate în continuare.

23. Curtea observă că acțiunea în revendicare a reclamantei a fost respinsă de instanțele interne fără să fie examinat fondul cauzei și că, astfel, a fost privată de orice posibilitate clară și concretă ca instanțele să se pronunțe cu privire la cererea sa de restituire a imobilului.

24. Astfel, prin Hotărârea din 22 iunie 1998, Curtea de Apel București a respins acțiunea în revendicare, pe motiv că cererea de restituire trebuia să facă obiectul unei examinări de către autoritățile administrative în conformitate cu

dispozițiile Legii nr. 112/1995. Or, după ce reclamanta a parcurs etapele administrative prevăzute de legea menționată anterior, aceleași instanțe s-au pronunțat, prin Hotărârea din 20 septembrie 2002, că imobilul în cauză nu intra în domeniul de aplicare a legii respective.

25. Rezultă că reclamanta nu a avut acces la o instanță decât pentru a-i fi declarate acțiunile inadmisibile prin efectul dispozițiilor legale.

26. Aceste elemente îi sunt suficiente Curții pentru a concluziona că a fost încălcat articolul 6 § 1 din Convenție ca urmare a absenței accesului la o instanță în ceea ce o privește pe reclamantă.

27. Cu privire la celelalte încălcări pretinse, tot în temeiul articolului 6 § 1 din Convenție, reclamanta denunță o încălcare a dreptului său de a-i fi soluționată cauza într-un termen rezonabil, având în vedere durata globală a tuturor procedurilor prin care a încercat să obțină restituirea imobilului.

28. Curtea observă că reclamanta sau autorii săi au inițiat, în scopul recuperării imobilului, 3 proceduri distincte. Presupunând că termenul de 6 luni a fost respectat pentru ultimele două, durata fiecăreia nu pare a fi excesivă în raport cu criteriile consacrate de Curte în jurisprudența sa, în special complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și cel al autorităților competente, precum și miza litigiului pentru persoana în cauză [Frydlander împotriva Franței (MC), nr. 30979/96, pct. 43, CEDO 2000-VII, și Cocchiarella împotriva Italiei (MC), nr. 64886/01, pct. 121, CEDO 2006-V].

29. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat și trebuie respins în temeiul articolului 35 § 3 a) și articolului 35 § 4 din Convenție.

30. Invocând articolul 1 din Protocolul nr. 1, reclamanta pretinde că anularea deciziei administrative de restituire a imobilului și respingerea acțiunilor în revendicare au adus atingere dreptului acesteia la respectarea bunurilor sale.

31. În prezenta cauză, Curtea consideră că, în absența unei decizii administrative sau judecătorești definitive, prin care să se dispună restituirea bunului, reclamanta nu poate pretinde a fi titularul unui drept de proprietate asupra unui „bun actual” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1. În ceea ce privește existența unei eventuale „speranțe legitime” de a-i fi restituit acest bun, Curtea subliniază că Hotărârea din 22 aprilie 1993, prin care s-a dispus restituirea, a fost anulată la 28

aprilie 1995. În consecință, Curtea apreciază că Hotărârea din 22 aprilie 1993 nu poate fi considerată drept o bază juridică suficientă de natură a da naștere unei „speranțe legitime”, pentru reclamantă, de a i se restitui bunul care a aparținut autorilor săi [Kopecky împotriva Slovaciei (MC), nr. 44912/98, pct. 52, CEDO 2004-IX; Lupaș și alții împotriva României, nr. 1434/02, 35370/02 și 1385/03, pct. 92, CEDO 2006-XV (extrase)].

32. Rezultă că acest capăt de cerere este incompatibil *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției și trebuie respins în temeiul articolului 35 § 3 și 4 din Convenție.

C. Prejudiciul

33. Pentru repararea prejudiciului material pe care l-ar fi suferit, reclamanta solicită restituirea imobilului, precum și sumele de 360.000 de euro (EUR) pentru foloasele nerealizate și 30.000 de dolari americani (USD) pentru diversele taxe și alte cheltuieli legate de imobil.

34. Guvernul se opune acestor pretenții; susține că prezenta cauză a fost comunicată doar din perspectiva articolului 6 și că, în etapa comunicării, nu a fost formulat niciun capăt de cerere întemeiat pe Protocolul nr. 1.

35. Curtea observă că, în prezenta cauză, singura bază de reținut pentru acordarea unei reparații echitabile constă în faptul că reclamanta nu a beneficiat de dreptul de acces la o instanță pentru a revendica un bun imobil, încălcându-se articolul 6 alin. 1 din Convenție. În consecință, aceasta respinge prezenta cerere.

36. Cu toate acestea, Curtea reamintește că, în conformitate cu jurisprudența sa constantă, în cazul încălcării articolului 6 din Convenție, este necesar ca reclamanții să fie plasați, pe cât posibil, într-o situație echivalentă celei în care s-ar afla dacă nu ar fi fost încălcate cerințele acestei dispoziții [Piersack împotriva Belgiei (articolul 50), 26 octombrie 1984, seria A nr. 85, pct. 12].

37. În prezenta cauză, este necesar să se constate că articolul 322 pct. 9 din Codul de procedură civilă român permite revizuirea pe plan intern a unei hotărâri în cazul în care Curtea a constatat încălcarea drepturilor unui reclamant. În plus, Curtea consideră că, în cazul în care constată încălcarea dreptului de acces la o instanță, reparația adecvată este, în principiu, rejudecarea sau redeschiderea procedurii în timp util și cu respectarea cerințelor articolului 6 din Convenție (a se vedea, *mutatis mutandis*, Lungoci, citată anterior, pct. 56).

38. Reclamanta solicită, de asemenea, suma de 300.000 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral pe care autorul acesteia, B.A., și ea însăși l-ar fi suportat ca urmare a suferințelor și a stresului cauzate de hotărârile instanțelor interne.

39. Guvernul contestă existența prejudiciului moral suferit de reclamantă, deoarece aceasta nu a prezentat niciun document justificativ, și consideră, în plus, că o eventuală constatare a încălcării ar putea constitui, în sine, o reparație suficientă a acestui prejudiciu.

40. Curtea consideră că reclamanta a suferit în mod cert un prejudiciu moral, care nu este compensat suficient prin constatarea încălcării suferite (Lungoci, citată anterior, pct. 54). În aceste circumstanțe, având în vedere ansamblul elementelor de care dispune și pronunțându-se în echitate, în conformitate cu articolul 41 din Convenție, Curtea acordă reclamantei suma de 3.000 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral.

41. În ceea ce privește prejudiciul moral pe care l-ar fi suferit B.A., Curtea observă că acesta din urmă a decedat înainte de introducerea prezentei cereri, depusă de reclamantă în nume propriu. În consecință, Curtea respinge cererea de reparație echitabilă în ceea ce îl privește pe B.A.

În unanimitate,
C U R T E A

1. declară, în unanimitate, cererea admisibilă în privința capătului de cerere întemeiat pe absența accesului la o instanță și inadmisibilă în privința celorlalte capete de cerere;

2. hotărăște, cu 6 voturi la 1, că a fost încălcat articolul 6 alin. 1 din Convenție;

3. hotărăște, cu 6 voturi la 1:

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantei, în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu articolul 44 alin. 2 din Convenție, suma de 3.000 EUR (trei mii euro) pentru prejudiciul moral și suma de 2.000 EUR (două mii euro) pentru cheltuielile de judecată, care trebuie convertită în lei românești la rata de schimb aplicabilă la data plății;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu

rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu 3 puncte procentuale;

4. respinge, în unanimitate, cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere. Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris, la 6 noiembrie 2012, în temeiul articolului 77 § 2 și 3 din Regulament.

Josep Casadevall
Președinte

Santiago Quesada
grefier

În conformitate cu art. 45 § 2 din Convenție și cu art. 74 § 2 din regulament, la prezenta hotărâre este anexat un rezumat al opiniei separate a judecătorului Lopez Guerra.

Opinia separată
a judecătorului Lopez Guerra
(traducere)

1. Nu subscriu la concluzia camerei, conform căreia a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție. Din faptele cauzei reiese că acțiunea în revendicarea imobilului, introdusă de reclamantă, a fost respinsă de Curtea de Apel București pe motiv că aceasta nu epuizase căile de atac administrative disponibile, contrar cerințelor legislației în vigoare. Prin urmare, respingerea acțiunii de către Curtea de Apel nu a încălcat niciun drept garantat prin Convenție, deoarece Curtea s-a pronunțat în mod constant, ulterior Hotărârii Golder (Golder împotriva Regatului Unit, 21 februarie 1975, seria A nr. 18), că dreptul de acces la o instanță nu este absolut și că acesta poate fi reglementat de stat, care beneficiază, în această privință, de o anumită marjă de apreciere, atâta vreme cât limitările introduse nu restrâng accesul oferit unui justițiabil într-o asemenea măsură încât să fie afectată însăși esența dreptului său de acces la o instanță (Zvolsky și Zvolska împotriva Republicii Cehe, nr. 46129/99, pct. 47, CEDO 2002-IX).

2. În temeiul dispozițiilor Legii nr. 112/1995, reclamanta a solicitat restituirea imobilului autorităților administrative locale, care i-au admis cererea. Totuși, această decizie a fost contestată în fața instanțelor și anulată la nivelul a 3 grade de

jurisdicție (Judecătoria București, Tribunalul București și Curtea de Apel București), pe motiv că Legea nr. 112/1995, pe care își întemeiasă reclamanta cererea, nu era aplicabilă în prezenta cauză.

3. Nu găsesc motivul pentru care aceste 3 hotărâri judecătorești încalcă art. 6 § 1, în sensul că ar fi privat reclamanta de dreptul său de acces la o instanță. Dimpotrivă, instanțele au abordat în mod corect cererile reclamantei, interpretând legislația în vigoare și pronunțându-se în favoarea părții adverse, respingând astfel cererea persoanei interesate. În plus, în niciun moment nu s-a sugerat că aceste decizii erau arbitrare sau fără temei legal.

4. Pe de altă parte, hotărârea Curții nu precizează ce alt răspuns ar fi putut fi oferit reclamantei de către instanțele române. În fapt, singura posibilitate a acestora era să acționeze în maniera în care au acționat, adică, în primul rând, să respingă cererea reclamantei pentru neîndeplinirea unei cerințe de formă, și anume epuizarea căilor de atac administrative (Hotărârea Curții de apel din 22 iunie 1998) și, în al doilea rând, să conteste aplicabilitatea legii în vigoare în privința cererii reclamantei (hotărârile din 11 iulie 2001, 19 noiembrie 2001 și 20 septembrie 2002).

Comentariu

În cauza Miu împotriva României ne aflăm în fața unei încălcări flagrante a art. 6. paragraf. 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Astfel, instanțele naționale au respins acțiunea în revendicare a reclamantei fără a examina fondul cauzei. Prin urmare, aceasta a fost lipsită de orice posibilitate clară și concretă ca instanțele să se pronunțe cu privire la cererea sa de restituire a imobilului.

În opinia Curții, chiar dacă statele beneficiază de o anumită marjă de apreciere și, astfel, pot aduce limitări cu privire la condițiile de admisibilitate a unei căi de atac, măsurile luate nu pot restrânge accesul liber al reclamantului în așa fel încât să fie afectat dreptul acestuia de acces la o instanță. Totodată, trebuie subliniat faptul că, în conformitate cu prevederile Convenției, instanța de la Strasbourg ia în considerare astfel de limitări numai în cazul în care urmăresc un scop legitim și există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul urmărit.

Adrian Bulgaru